

Vizuális mennyország

Hommage à Benes József

Benes nem volt a mesterem,
csak később lett az,
én csernik attilával és ács józseffel
kezdtem a vizuális kalandokat,
benes csak később került képbe,
más irányba tájékozódtam,
rajongtam a szlovén oho csoportért,
a szabadkai bosch+boschért,
a pop-artért, a betűkért, a land artért,
a konceptualizmusért, az arte poveraért,
a performance-ért, a happeningért,
az automatikus írásért, a zajos zenékért.
Ljubljánába és belgrádba jártunk kiállításokra,
nem törődtünk a gyökerekkel,
inkább rajongtunk joseph beuys kalapjáért,
christóért, a bolgár csomagolóművészt,
aki a reichstagot is becsomagolta,
beuys pedig margaringolyókat vágott
a kiállítóterem ablakához és a radiátorokhoz;
rajongtunk a formabontásért, a foltokért,
az assemblage-ért. A mában éltünk,
nem nagyon voltak még emlékeink,
nem tudtuk, mit keresett einstein a strandon,
nem tudtuk, mi történik velünk,
csak kételkedtünk a hivatalos művészetben,

a szellemi magaslatokban.
Sebők zolival – Q4 csoport néven –
képzőművészeti csoportot szerveztünk,
jánosi laci, fehér kati, zoli és én,
talán ha volt egy közös kiállításunk
az újvidéki ifjúsági tribünön,
de az se biztos.

Benes nem volt a mesterem,
csak később lett az,
először a muzslai ifjúsági művészeti táborban
láttam és hallottam, hetvenhárom nyarán,
előadást tartott a táborlakóknak,
talpig feketében érkezett
a muzslai vizuális paradicsomba,
ahol vártuk a tuti megváltót:
*„majd gyün egy faszi a városbú,
aki tuggya a teóriát”;*
benest nem izgatta, nem volt teoretikus,
akkor még nem volt a mesterem.
Két hétig a muzslai vadászlakban
– a bánáti barbizonban – alkottunk,
kint, a tizza partjától nem messzire,
mivel rossz volt a kaja, egész idő alatt
szardíniakonzervet ettünk és sört ittunk,
talán a sok halkonzerv miatt,
szemünk előtt a tenger és a világ
megváltása lebegett,
semmivel sem akartunk kevesebbet,
tervünk volt a világgal, a dialektikával,
szárnyaltunk a nyár porában,
nem érdekelt bennünket a tizza,
nem figyeltünk benesre,
új kifejezési formák után kutattunk,
kísérleteztünk, riszörccs (research) mondogattuk,
kutattuk a művészet halmazállapotát,
mint a bosch+bosch;
majdnem mindannyian a kli-ből
(képzőművészeti levelező iskola) indultunk,

ott kaptuk ácsból az első dicséreteket,
tudta lelkesíteni a zöldfüلűeket,
akik heti rendszerességgel
rajzokat küldözgettünk a magyar szóba,
a napilap szerkesztőségébe, elbírálásra,
tele reménytelenséggel és világfájdalommal,
mert reménytelenül rossz volt minden,
kiábrándító, és semmi se alakult úgy,
ahogy mi szeretttük volna, többek között
reménytelenül szerelmesek is voltunk,
világot akartunk váltani,
és konfliktusban álltunk az anyaggal,
a materializmussal és a valósággal.

Benes nem volt a mesterem,
csak később lett az,
nem olvastuk foucault-t és baudrillard-t,
nem tudtuk, hogy a realitás és a fantázia
összjátékából a világ sajátos változata,
másolata áll elő, amely a valóság fölé
tornyosulva uralhatja a tudatot,
nem tudtuk, mi a szimulákrum,
fogalmunk se volt, ki az a patrick white,
nem tudtuk, kicsoda eyvind johnson
és harry martinson, csak loholtunk
bécsbe, párizsba, mentünk londonba,
az utolsó tangó helyszíneit kutattuk,
egyszer csak megérkezett a taxisofőr,
tarkovszkij sztalkerje, fellini amarcordja,
a keselyű három napja, az úrodüsszeia,
akkor még olyan művészi volt a világ,
vég nélkül készültek a művészfilmek;
egy hatalmas, fekete monolit titokzatos
jeleket sugárzott a jupiter irányába,
és a lovakat is mind lelőtték,
szügyig gázoltunk a paripák véreben,
rajongtunk a filmekért, a látványért,
és a szívünk mintha ki akart volna ugrani
a mellkasunkból, úgy vágyakoztunk

a pálinka és a nők karjaiba.
Benesért akkor még nem lelkesedtünk,
mert a szép lányokat mind elhódította,
csak később lett mesterem.

Szűgyi zolival szegeden bohémkodtunk,
a talpig feketébe öltözött benessel
ilia mihály irodájában találkoztunk,
majd borozóba mentünk, könyvesboltokba,
szemünkben fürdött a napfény,
és benes összedrótozott figurái
rohanguáltak a szegedi utcákön;
a konceptualizmus csillaga
akkor már kezdett leáldozni,
benes becsomagolt fákat rajzolt,
azt mesélte, hogy oroszországban járt,
ahol télire becsomagolják a fák koronáját,
úgy óvják őket a dermesztő fagyoktól;
szegeden éppen nyár volt, tikkasztó,
szemünkben napfény csillogott,
végül a tiza szállóban kötöttünk ki,
ha nyelvünkhöz érintettünk volna egy égő
gyufaszálat, biztos lángra lobbantunk volna.
Benes figuráiról sziveri értekezett
(az ember vívódásai a térben),
én csak később, egy veszprémi kiállításá
kapcsán írtam alkalmi szöveget a katalógusba
(*a kis infánsnő* című grafikájának
egyik példányát akkor kaptam tőle),
ekkor nyílt meg előttem
benes pokla és paradicsoma.

Benes tiza-parti festményeit csodáltam,
volt bennük anyag, rendesen,
az egyik a képes ifjúság hetilap
szerkesztőségének falán lógott,
ahol a nyolcvanas évek második felében
a lap rockzenei rovatát szerkesztettem,
minden héten vittem a kéziratokat,

szerettem oda járni,
mert lógott a falon egy benes-festmény,
ott, a tiszaparti kép alatt adtam át
a cikkeket az aktuális főszerkesztőnek,
csernik attilának, a grafikai szerkesztőnek
vagy tóth klára lektornak.
Benes tiszaparti festménye alatt dolgoztunk,
kellettek a cikkek, fényeztük a matériát;
benes tiszapartja ott ragyogott felettünk,
éppen új hullám érkezett a partra,
alternatív és punk volt akkor a világ,
álneveket használtam, rudi radiátor stb.,
bojkottáltuk az 1983 utáni symposiont,
nem hittünk a kommunizmusban,
koncertekre jártam belgrádba, ljubljána:
iggy pop, nick cave, exploited, laibach,
pankrti: bandera rossa;
anarchiáért kiáltottunk,
*„öreg kecskék tépik magukat
lobogtatják hosszú hajukat”,*
hangunk tovaszállt a szélben,
kérdéseinkre nem kaptunk választ,
de örültünk a szép, fehér teleknek,
az új bőrkabátnak és a boldog zenéknek.

Oly rég volt, hogy tán' igaz se volt,
a meghurcoltatás és a menekülés
után jött egy kis nyugalom,
a hatalmat átvették a ritmusképletek
és a génszekvenciák.

Olykor a tavasz első napjaiban veszprémben,
a baláca utcai házunk teraszán
kvaterkáztunk, régi és új symposionisták:
benes jóska (talpig feketében,
mint az anarchisták) és gerle margit,
utasi erzsi, hús zoli, liza és gabi,
reményiné, dormán, balázs a. és zita,
lazán diskuráltunk, mint a hőskorban
az újvidéki katolikus portán,

a szerkesztőségben,
kerestük a fényt egymás szemében,
a bizonyosságot, életünk igazát,
de valahogy mindig a kis infánsnő
bugyrai kerültek elő, a mirigyek váladéka,
az epevezetékek, a vér áramlása,
benes józsef pántokkal összeszorított figurái,
melyek akár a padaung törzs
hosszú nyakú női (ötéves koruktól minden
évben újabb gyűrűt kapnak a nyakukba);
az idő múlásával egyre többet tudtunk
meg benes verébféjű,
zsineggel összekötözött figuráiról,
a fászlival összekötött hájdaganatokról,
az összeláncolt gólemekről, szörnyetegekről,
a parányira zsugorodott koponyákról.
A tegnapok láncolata összefűzve
a holnapokkal, csak kibírja a cérna,
nehogy elszakadjon a kötelék,
a fűző nehogy elpattanjon,
nehogy szétrobbanjanak a bugyrok,
nehogy szétfolyjon a massa,
nehogy elárassza a végtelent
a háj, a zsír és a szenny.
Csak bírjuk cérnával,
csak bírjuk az ingadozást,
a hideg-meleget,
csak bírjuk a folytonos tágulást.
Csak egy képbe, összezsugorítani
a burjánzó életnedveket, a figurákat,
a kémiai folyamatokat, a jelentést.
Gyűszűnyivé zsugorítani a melankóliát,
az elmúlás terét, mint tarkovszkij
filmjének főhőse a medencében,
a nosztalgia medencéjében,
csak járkalni egy szál gyertyával,
az egyik parttól a másikig,
csak őrizni a lángot,
járkalni a fénnel ide-oda,

zsírbombákat vagdosni a falhoz,
margarinnal dobálni a radiátorokat,
láncokkal hurkolni a potrohokat,
hurkokat kötni a gölem bélrendszerére,
nehogy elszakadjon a cérna,
nehogy végleg elszakadjanak a kötelek,
és mindent elborítson a lavina, a fekália.
Csak bírjuk szufflával, erővel
és paradicsommal.

*Ács József, Maurits Ferenc és Benes József a Zentai Művésztelepen 1970-ben
(Dormán László fotója)*